

3. Бондарев А. Отче наш по рецепту / Бондарев А. // *Кореспондент*. – 2009. – № 11 (350). – С.52–53.

4. Вартбург М. Мы и наша Вселенная – не уникальны? / Михаил Вартбург // *Знание – сила*. – 2009. – № 3. – С. 101–103.

5. О настоящем и будущем (размышления о философии). Беседа Б.И. Пружинина с В.А. Лекторским // *Вопросы философии*. – 2007. – № 1. – С.3–15.

6. Пазенок В.С. До проблеми становлення сучасної світоглядної парадигми / Пазенок В.С. // *Наукові записки НаУКМА. Серія: Філософія та релігієзнавство*. – К.: Видавничий дім “Академія”, 2002. – Т.20. – С.10–19.

7. Степин В.С. Конструктивные и прогностические функции философии / Степин В.С. // *Вопросы философии*. – 2009. – № 1. – С.5–10.

8. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

Юрій Шадських

Національний університет “Львівська політехніка”,

м. Львів

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Інформаційна цивілізація радикально перетворює соціокультурний простір, формуючи так звану інформаційну культуру. Само це поняття достатньо багатогранне і використовується в самих різних значеннях. Наприклад, говорять про інформаційну культуру когось або чогось, про культуру інформації і так далі. Ми використовуємо цей термін в широкому сенсі, маючи на увазі під ним культуру інформаційного суспільства. Е. Тоффлер, аналізуючи культурологічні проблеми цього суспільства, перш за все звертає увагу на демасифікацію “масової свідомості” в умовах третьої хвилі. Нові, демасифіковані засоби інформації прискорюють процес руху суспільства до різноманітності. Нова культура характеризується фрагментарними, тимчасовими образами, кліпами, блиском. “По суті справи, ми живемо в “кліп-культурі” (Тоффлер Е. Третья волна. М., 1999. С. 277). Природно, що не всі здатні швидко адаптуватися в нових умовах, “вписатися” в нове культурне середовище.

Деякі ламаються, інші, навпаки, постійно зростають і стають компетентнішими і грамотними людьми. У міру демасифікації цивілізації демасифікуються і людина, люди стають більш індивідуалізованими.

Аналогічні ідеї висуваються відомими американськими футурологами Дж.Несбітт і П.Ебурдін в книзі “Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000” (М., 1992).

Прогнозуючи мегатенденції розвитку сучасної цивілізації, вони серед інших називають “відродження мистецтв” і “тріумф особи”. Інформаційна культура ставить людину в абсолютно інші зв'язки із зовнішнім світом. Його життя стає менш детермінованим соціально-економічними умовами, а його вільна творча діяльність багато в чому визначає соціокультурну ситуацію.

На думку Е. Тоффлера, нова інфосфера третьої хвилі створює нове інтелектуальне середовище, завдяки швидкому поширенню комп'ютерного інтелекту. Безумовно, це несе з собою певні небезпеки. Але Тоффлер, будучи оптимістом, вважає, що “у нас є інтелект і уява, якими ми до цих пір не почали користуватися” (Там само, с. 287). Врешті-решт настане час, коли людина освоїться в інтелектуальному середовищі і почне легко і просто користуватися комп'ютерами. Роздумуючи про наслідки комп'ютеризації, Тоффлер пише, що комп'ютери “допоможуть нам і не лише декільком “супертехнократам” – набагато серйозніше думати про самих себе і про світ, в якому ми живемо” (Там само, с. 290).

Комп'ютери і комп'ютерні мережі є зрілою формою так званої “екранної культури”. Основні характерні риси екранної культури викладені в книзі Б.С. Ерасова “Социальная культурология” (М., 1998).

Слід зазначити, що екранна культура виникла набагато раніше за інформаційне суспільство. Передвісником сучасної екранної культури, сучасного культурно-інформаційного простору поза сумнівом був кінематограф. Здатність кінематографа надавати величезну емоційну дію на глядача служила ще в перші роки його існування способом створення ілюзорного, або, кажучи сучасною мовою, віртуального світу, як тоді говорили “кіновсесвіту”. Ця можливість була відмічена соціологами ще на початку розвитку кінематографа. Вже в 1914 р. Емілія Альтенло в книзі “До соціології кіно” писала: “У всякому випадку кіно об'єднує в собі надто багато явищ, що дозволяють йому замінити життя. І через те воно і отримує таку могутню дієвість, перед лицем якої виявляються безглуздими всі міркування про те, добре або погано, що воно існує, і чи можна взагалі виправдати його існування” (Гармс Р. Философия фильма. Л., 1927. С. 11). Конструюючи віртуальну реальність, кінематограф навряд чи передбачав, які форми вона може прийняти і як відіб'ється на розвитку мистецтва і культури в цілому.

Сучасний віртуальний спосіб існування культури – це той якісно новий її стан, який характеризує інформаційне суспільство. Термін “віртуальний”, якщо

рахувати його походження від латинського слова *virtualis*, перекладається як “можливий”. Англійське слово *virtual* перекладається як “фактичний”. Деяка невідповідність в перекладах відображає багатоплановість властивостей “віртуального” (Шереветов В.И. Определение свойств виртуального // Виртуальное пространство культуры. СПб., 2000. С. 56-58).

Сучасна віртуальна реальність – результат розвитку інформаційних технологій. Деякі дослідники вважають віртуальну реальність новою сферою буття, а формою існування віртуальної реальності – інформаційний простір. Інформаційний простір передбачає технологію інформаційної взаємодії, яка за допомогою сучасних операційних засобів мультимедіа створює ілюзію безпосередньої присутності на “екранному” світі. Тут також доречно провести аналогію із сприйняттям кінематографічного образу, коли той, хто сприймає кінематографічну дію, незрідка “переносить” її на себе, ототожнює себе з її героями і стає співучасником подій.

Межі віртуального існування культури ще далеко не досліджені. Проте вже зараз можна говорити про майже фантастичні можливості комп'ютерних систем, які можуть моделювати наші бажання і марення. Віртуальна реальність в деякому роді – синтез техніки і людської уяви. Її дія на людину, його психіку, людське суспільство в цілому і його культуру важко переоцінити. На жаль, ця дія не завжди позитивна. В оцінці сучасної соціокультурної ситуації в світі існують дві полярні точки зору. Одна – беззастережно оптимістична (Е. Тоффлер, Д. Белл, А. Кінг, Й. Масуда і ін.), інша – навпроти, оцінює цю ситуацію як глибоко кризисну і не бачить виходу з цієї кризи (Т. Адорно, Р. Маркузе, Е. Фромм, К. Ясперс, ще раніше – О. Шпенглер і Н. Бердяєв). Слід проте відзначити, що сучасні соціокультурні процеси не укладаються в жорсткі рамки цих схем, оскільки культура не лише технологічно детермінована, вона має етнічні, релігійні і інші характеристики. Реакцією на уніфікований, універсальний спосіб життя в сучасному світі є процеси, які Д. Несбітт і П. Ебурдін характеризують як культурний націоналізм, що протиставляється культурному імперіалізму, як прагнення затвердити унікальність своєї культури, мови, своїх власних традицій. Необхідність їх теоретичного аналізу, інтерпретації різних підходів в їх вивченні диктується тим, що саме ці процеси значною мірою визначають характер суспільного розвитку, політичних і культурних контактів і соціальних конфліктів сучасності.

Розглянемо ще одну важливу культурологічну характеристику сучасності, а саме: ми є свідками тенденції “екологізації” культури. Культура вступає в новий екологічний етап свого розвитку. Суть його полягає в тому, що екологічна культура суспільства розглядається не лише як культура екологічної

діяльності, але і як екологічний аспект розвитку культури. Процес цей досить складний і суперечливий, як суперечлива само творчість. Екологізація культури – це перехід до екологічно орієнтованої культури (екологічна культура), що дає можливість людині зберегти місце свого існування і вижити фізично і духовно. На перший план висувається антропологічний вимір культури. Культура повинна забезпечити цілісність людини, його здоров'я і щастя в умовах, коли немало чинників науково-технічного і соціального розвитку руйнують цю цілісність, негативно впливають на здоров'я людини, заважають досягненню його щастя. Урбанізація, штучне місце існування відривають людину від природи; ритм життя, що прискорюється, порушує його фізичну і психічну рівновагу. Можна вважати, що збереження природного середовища і людини як частини природи – одна з нових функцій культури. Ця функція тісно пов'язана з іншою, не менш важливою функцією, яка виникає в процесі еволюції індустріального суспільства до інформаційного, – функція адаптації до інформаційного середовища, що динамічно змінюється. Потoki інформації стомлюють людину, множинність контактів деформує його емоційний розвиток. У даному аспекті культура, яка покликана зберегти “екологію людини” як частини природи, повинна стати чинником возз'єднання людини і природи, суспільства і природи, поширення нових знань, цінностей і норм поведінки. З цієї точки зору, розширюється і зміст поняття “екологія культури”. Воно виражає не лише охорону пам'ятників культури, що, поза сумнівом, поважно, але і збереження самого буття культури, яке багато в чому залежить від соціально-економічних умов і етичного клімату суспільства.

Таким чином, екологічно орієнтована культура – це перш за все етично орієнтована культура. Екологізація культури багато в чому детермінована рівнем етичної культури. Етична культура формує етичний світогляд, з яким відомі філософи (Н. Бердяєв, А. Тойнбі, А. Швейцер, Й. Хейзінга) зв'язували надії на олюднення цивілізації і виживання людства. Культуротворчий, етичний світогляд не дозволяє людині пасивно споглядати, як руйнується природне середовище (та і культурне теж). Людина стає “екологічно активною”. Етична і екологічна культура в своїх сутнісних характеристиках зближуються. Підсистеми і елементи, які їх складають, звичайно, різні, але цілі і завдання по суті тотожні. Це особливо чітко видно при аналізі негативних наслідків розвитку ринкових стосунків, суперечливе, а інколи і потворне становлення яких порушує природну рівновагу і гармонію стосунків “людина-природа”. По суті процес екологізації культури – це повернення до витоків її появи і початкового трактування, коли під культурою розумілася обробка землі. Культура в такому розумінні виражала певною мірою відношення людини до

природи, причому відношення це було не “змаганням”, а сповна дружнім і взаємодоповнюючим, хоча і важким. Природно, що таке відношення позбавлене технофобії. Воно вимагає лише адекватнішого розуміння природного середовища, ясного уявлення про те, які технології, яку культуру потрібно створити, аби не провокувати екологічної кризи.

Об'єктивні процеси, що відбуваються в соціумі, свідчать про те, що саме культура здатна стати вирішальним чинником економічної, політичної і екологічної стабілізації і тим самим пом'якшити деякі негативні наслідки розвитку сучасної інформаційної цивілізації.

Олеся Паньків

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ІНФОРМАЦІЯ, ЗНАННЯ ТА МУДРІСТЬ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Людина сучасного типу – це перш за все носій та інтерпретатор величезної кількості інформації, котра проходить крізь призму її свідомості та наповнюється певним суб'єктивним змістом. Інформація стає ресурсом для реалізації пізнавальних здібностей людини, є тим мірилом за допомогою якого людина пізнає та засвоює навколишнє середовище, світ. Однак в то й же час з великою гостротою постає сьогодні питання про засвоєння та адекватне сприйняття інформації. Адже цінність інформації полягає не лише в тому, щоб допомогти людині зорієнтуватись у потоці подій, повідомити найважливіші з них, а в її засвоєнні та трансформації її в знання. В епоху інформаційного суспільства існує певна загроза підмінити поняття “знання” поняттям “інформація”. З цього приводу в сучасній науковій думці існує ряд підходів та тверджень, в який йдеться про те, що знання, перш за все та у суттєвому значенні, можна називати інформацією (Дубровский Д.И. Информация, сознание, мозг. – М.: 1980, Брушлинский О.В., Братко О.О. та ін.). Однак спроби осмислити інформаційні процеси та явища вказують на те, що людське ставлення до світу не вичерпується і не може бути вичерпанним лише інформацією. Звичайно інформація є матеріальною базою для створення людиною знань, є результатом пошуку відомостей, що стосуються тієї чи іншої проблеми, до того ж інформаційний метод пізнання є більш прийнятний для